

NYHEDSBREV | 2022-2023 | 13. JUNI 2023

Polen taber strid ved EU-domstolen om retsstatsprincippet

EU-Domstolen erklærer polsk domstolsreform i strid med retsstatsprincippet og EU-rettens krav om effektiv domstolsprøvelse og uafhængige nationale domstole

EU-Domstolen erklærede den 5. juni 2023 Polens omstridte domstolsreform fra 2019 for traktatstridig. Ifølge [Domstolens afgørelse](#) er der elementer i den polske lov, som er uforenelige med de garantier om adgang til uafhængige og upartiske domstole, som EU-retten kræver.

Det gælder ifølge EU-domstolen bl.a. den polske Højesterets disciplinærafdeling, som ikke opfylder EU-rettens krav om uafhængighed og upartiskhed. EU-Domstolen peger i sin begrundelse bl.a. på, at alene det forhold, at den polske lov giver disciplinærafdelingen mulighed for at strafforfølge polske dommere for f.eks. at forelægge spørgsmål for EU-domstolen til præjudiciel fortolkning, påvirker dommernes uafhængighed.

Domstolen finder det også i strid med EU-retten, at den polske lov har tildelt én enkelt retsinstans i Polen (Højesterets afdeling for ekstraordinære prøvelse og offentlige sager) kompetence til at efterprøve EU-rettens krav om effektiv domstolsprøvelse og uafhængige og upartiske domstole.

Endelig finder Domstolen, at polske dommers ret til privatliv og databeskyttelse er tilsidesat med loven, idet den forpligter dommerne til at offentliggøre oplysninger om bl.a. deres politiske tilhørsforhold online.

Dommen lægger yderligere pres på Polen for at revidere sin domstolsreform fra 2019. Men man skal nok ikke forvente en hurtig lovændring fra Polens side. Den polske justitsminister, Zbigniew Ziobro, kaldte ifølge BBC allerede samme dag EU-domstolen for korrupt og sagde, at dommen "ikke var

skrevet af dommere, men af politikere, da den udgør et klart brud på EU-traktaterne”.

Er nationale domstoles organisering et europæisk anliggende?

EU-domstolen fastslår i sin dom, at kontrollen med en medlemsstats overholdelse af værdier og principper såsom retsstatsprincippet, en effektiv retsbeskyttelse og domstolens uafhængighed fuld ud henhører under dens kompetence.

EU-domstolen anfægter dog ikke med dommen, at de nationale domstoles organisering er en national kompetence. Men ifølge EU-domstolen er EU-landene, i forbindelse med udøvelsen af denne kompetence, forpligtet til overholde de krav om uafhængige domstole, som følger af EU-retten og søge at undgå enhver forringelse i forhold til beskyttelsen af retsstatsprincippet. Retsstatsprincippet er ifølge Domstolen en "del af selve EU's identitet og konkretiserer sig ved juridisk bindende forpligtelser, som medlemsstaterne ikke kan frigøre sig fra under henvisning til nationale bestemmelser eller nationale retspraksis, herunder af forfatningsmæssig orden”.

Domstolen bygger navnlig sin dom på de forpligtelser, som ifølge domstolens retspraksis følger af EU-traktatens art. 19, stk. 1 om effektiv domstolskontrol sammenholdt med EU-charterets art. 47, værdien om retsstatsprincippet i TEU art. 2 og EU-rettens forrang. Se boks nedenfor.

Domstolens retspraksis og retsstatsprincippet (Portugisiske dommere)

Centralt i udviklingen af Domstolens retspraksis står EU-domstolens banebrydende afgørelse i en præjudiciel sag kendt som "[Portugisiske dommere](#)" fra 2018, som for alvor har gjort det muligt for Kommissionen at indbringe traktatkrænkesager mod EU-lande for brud på retsstatsprincippet.

Domstolen fastslog i sagen, at sikringen af retsstaten ikke bare er en værdi eller et mål, vi stræber imod i EU. Baseret på princippet om effektiv domstolskontrol i TEU artikel 19 sammenholdt med værdien om retsstatsprincippet i TEU art. 2, når domstolen frem til, at medlemsstaterne har en generel retlig forpligtelse til ikke blot at garantere, men også opretholde uafhængigheden af deres nationale domstole. Domstolen fastsætter samtidig kerneindholdet af begrebet *uafhængige domstole*. Bl.a. skal nationale domstole (som optræder som europæiske domstole) "udøve deres hverv helt uafhængigt og uden at være underlagt noget hierarkisk forhold eller stå i et afhængighedsforhold til nogen eller modtage ordrer eller instrukser fra nogen. Det skal beskytte dem mod indgreb og pres udefra, der kan bringe domstolens medlemmers uafhængighed i fare og påvirke deres afgørelser”.

Dommen er den fjerde dom i et traktatbrudssøgsmål mod Polen fra Kommissionens side. Hertil kommer dog op imod 40 præjudicielle forelæggelser indbragt af polske dommere, som for de fleste vedkommende handler om den polske regerings retsreformer.

Polen har under domsforhandlingerne været pålagt tvangsbøder i sagen på 1 mio. euro om dagen siden oktober 2021, som dog blev nedsat til 500.000 euro om dagen i april i år. Samlet set er tvangsbøderne løbet op i mere end 500 mio. euro i perioden november 2021 til april 2023. Polens betaling af

tvangsbøder ophører dog med den nye dom. Men hvis ikke Polen retter ind, risikerer landet et nyt sagsanlæg fra Kommissionen, hvilket kan det føre til nye finansielle sanktioner mod Polen.

Nye problemer på vej?

Der kan være nye vanskeligheder på vej for den polske regering. Europa-Kommissionen indbragte således den 8. juni 2023 endnu en traktatkrænkelssag mod Polen. Denne gang handler det om et formodet brud på det demokratiske princip i EU i forbindelse med det polske parlaments (Sejm) vedtagelse af en lov i maj 2023 ("Lex Tusk") om nedsættelsen af en særlig komité, som skal undersøge russisk indflydelse på polsk sikkerhed i perioden 2007 til 2022. Komiteen får bl.a. beføjelser til at vurdere og beslutte om individer skal kunne fratages retten til at bestride offentlige embeder.

Det nye søgsmål handler, ifølge en [pressemeldelse](#) fra Kommissionen, om mulige brud på *værdien om demokrati* i TEU art. 2 og TEU art. 10, som fastslår, at EU's funktionsmåde bygger på det repræsentative demokrati. Hertil kommer en formodning om brud på EU-Charterets art. 47 om effektiv domstolsbeskyttelse, art. 8 om databeskyttelse og art. 49 om legalitetsprincippet.

Fakta:

Sagen hedder C-204/2021 og er indbragt for Domstolen af Europa-Kommissionen den 1. april 2021, fordi Kommissionen fandt, at den polske retsreform fra 2019 underminerede polske dommers uafhængighed.

Den danske regering har intervenseret på Kommissionens side i sagen sammen med Sverige, Finland, Belgien og Holland. [Domstolens afgørelse](#) foreligger endnu ikke i en dansk sprogversion, men foreligger på svensk.

Produceret og skrevet af:

Morten Knudsen, EU-konsulent, 3337 3695

EU-nyt fra EU-konsulenterne sendes løbende til abonnenter i Folketinget